

Yhteisöllisyyttä ja tilaa kirjoittamiseen

—

Noora Vaakanainen & Nanny Jolma

K

irjoittaminen on kirjallisuudentutkimuksen – kuten monen muunkin tieteenalan – ydintä, mutta tämä ei juuri näy suomalaisten yliopistojen organisaatiokulttuurissa. Yhteisöllisen kirjoittamisen työpajojen järjestämisessä on instituutio-naalisella tasolla kyse kirjoitustyön kunnianpalautuksesta osana akateemista työtä. Akateemista kirjoittamista tutkinut Rowena Murray esittää teoksessaan *Writing in Social Spaces* (2015) säännöllisesti järjestettävillä kirjoitusretriiteillä ja -ryhmillä olevan vaikutuksia esimerkiksi tuottavuuteen. Yhteisöllisen kirjoittamisen työpajojen pitkäjänteinen rahallinen tukeminen olisikin mahdollisuus osoittaa tutkijoille ja heidän työnsä arvostusta organisaatiotasolla. Kirjoittamisen tukeminen olisi yliopistoille taloudellisesti kannattavaa sekä julkaisujen tuoman rahoituksen että epäilemättä myös tutkijoiden ja opetus henkilökunnan hyvinvoinnin vuoksi.

Ohjatulla yhteisöllisellä kirjoittamisella (*structured social writing*) viittaamme Murrayn (2015, 57) kehittämään metodiin, jonka tavoitteena on muun muassa legitimoida kirjoittamista, tarjota keskittymiseen tilaa, muokata ja kehittää työskentelyä tukevia käytäntöjä sekä innostaa keskusteluun akateemisesta kirjoittamisesta. Tämä tapahtuu strukturoiduilla kirjoittamisryhmillä ja -retriiteillä, jotka mahdollistavat kirjoittamiselle elintärkeän irtaantumisen muusta työstä (mt., 55–65). Toisin kuin perinteisissä kirjoitusryhmissä, yhteisöllisen kirjoittamisen työpajoissa ei anneta palautetta teksteistä vaan keskitytään tekstin tuottamiseen (mt., 58).

Olemme järjestäneet Tampereen yliopiston kirjallisuustieteen tutkijoille koko päivän mittaisia yhteisöllisen kirjoittamisen työpajoja.¹ Niissä aamupäivään on kuulunut kaksi kirjoitussessiota ja iltapäivään yksi pitempi sessio. Taukojen rooli on intensiivisessä työskentelyssä tärkeä: ne auttavat palautumaan kirjoitusrupeamasta, ja lounastauolla voi kollegoiden kanssa vaihtaa pidemmän ajatuksia kirjoittamisesta. Lounastauon jälkeen olemme tehneet vapaaehtoisen kävelyretken lähimaastoon. Osallistujat ovat kertoneet, että kävelyretki on auttanut jaksamaan iltapäivän viimeisen session, ja jaloittelua on pidetty tärkeänä myös arjen keskellä.

Emme ole kieltäneet sähköpostin tai sosiaalisen median käyttöä kirjoitus-työskentelyn aikana, mutta olemme voimakkaasti suosittaneet, ettei viestimiä avattaisi muulloin kuin tauoilla. Nähdäksemme tämä auttaa keskittymiskyvyn suuntaamisessa työskentelyyn. Samalla suosituksella on rauhoittava vaikutus, kun itselleen voi antaa luvan käyttää aikansa kirjoittamiseen.

Työpajoissa on työstetty niin apurahahakemuksia, yleistajuisia esseitä omasta tutkimusaiheesta, konferenssiesitelmiä, kaunokirjallisia käännöksiä, monografian lukuja, seminaaripapereita kuin artikkeleitaakin. Osa on alkanut kirjoittaa uutta luonnosta puhtaalta pöydältä, osa taas on tehnyt viimeisiä viilauksia tekstiinsä. Työstettävälle papereille ei ole siis asetettu vaatimuksia, mutta olemme pyytäneet kirjoittajia valitsemaan tekstin tai sen aiheen etukäteen, jotta kirjoittamisaikaa on voinut hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti.

Lisäksi olemme pyytäneet, että päivän tavoitteita olisi mietitty etukäteen. Käsikirjoitusta ei jaeta toisille osallistujille, mutta siitä voi keskustella tauoilla.

Tutkijoiden työpajojen ohella metodia kokeiltiin myös opiskelijoille suunnatuissa viikoittaisissa yhteisöllisen kirjoittamisen tapaamisissa.² Tapaamiset olivat pituudeltaan kaksituntisia, mutta perusidea oli samantyyppinen kuin pidemmissä työpajoissa. Työskentely aloitettiin tavoitteiden asettelulla ja vapaan kirjoittamisen harjoituksella, ja näitä seurasi kaksi kirjoitusrupeamaa. Tauolla ja tapaamisen lopuksi keskustelu liikkui paljon siinä, minkälaisia esteitä ja kynnyksiä esimerkiksi gradutekstin kirjoittamiselle saattoi olla ja mikä voisi auttaa hyvään kirjoitusrytmiin ja jopa flow-tilaan pääsemisessä. Tällaiset keskustelut ryhmän ja ohjaajan kanssa voivat auttaa opiskelijoita löytämään itselleen sopivia keinoja, joilla edistää kirjoitustöitään. Ylipäätään on tärkeää nostaa esille ajatus siitä, että kirjoitusvirettä voi harjoittaa myös yksin työskennellessä luomalla kirjoitushetkeä pohjustavia rutiineja tai hyödyntämällä vaikkapa vapaan kirjoittamisen harjoituksia.

Päivän mittaisten työpajojen päättävissä reflektioissa on tullut toistuvasti esiin, että samassa tilassa kirjoittaminen on koettu merkittävästi yksin työskentelemistä tehokkaammaksi. Lähes kaikki kirjoittajat ovat kertoneet saaneensa aikaan enemmän kuin tavallisesti työpäivän aikana. Työpajoja on kuvailtu intensiivisiksi, ja perjantai vaikuttaa olevan viikonpäivistä sopivin niiden järjestämiseen, sillä tuotteliaan päivän jälkeen on voinut tyytyväisin mielin aloittaa viikonlopun. Osallistajat ovat myös todenneet, että koko päivän mittainen työpaja olisi liian raskas ja sitouttava esimerkiksi viikoittain toistuvana. Uskomme, että mikäli yhteisöllisen kirjoittamisen työpajoja järjestettäisiin säännöllisesti vaikkapa parin kuukauden välein, ne voisivat toimia hyödyllisinä välietappeina kirjoitusprojekteille. Esimerkiksi opetustyössä kirjoitusajan puutteesta koettu stressi voi helpottaa, jos tietää, että seuraavassa työpajassa tekstiään saa jälleen edistettyä keskittyneemmin. Säännöllistä sosiaalista tukea ja ryhmäpainetta kirjoittamiseensa kaipaaville olisi myös mahdollista järjestää lyhyempiä kirjoitustapaamisia koko päivän työpajojen välissä. Lyhyet tapaamiset voivat Murrayn (2015, 66) mukaan toimia useammin ja joustavammin toteutettuna käytäntönä, joka mahdollistaa yhteisöllisyyden etujen hyödyntämisen kirjoitustyössä.

Kirjoituspäivän tavoitteiden asettelu ja työskentelyä käynnistävä luova harjoitus on yhteisten taukojen ohella koettu tärkeiksi. Päiväkohtaisten tavoitteiden muotoileminen ääneen auttaa palastelemaan kirjoitusprojektia konkreettisiin osiin. Tavoitteiden saavuttaminen on tuonut osallistujille merkityksellisyyden tunnetta ja onnistumisen kokemuksia. Työpajaa rytmittävässä keskusteluissa on nostettu esiin myös kirjoittamista koskevia haasteita ja negatiivisia tunteita. Vetäjinä olemme pyrkineet suuntaamaan huomiota kirjoittamiseen kiinnostavana ja muotoaan muuttavana prosessina: toisinaan syntyykin jotain muuta kuin mitä on tavoitteisiin määritellyt, mutta se voi olla vähintäänkin yhtä hyödyllistä ja mielenkiintoista.

Yhteisöllinen kirjoittaminen vastaa kollektiivisuuden tarpeeseen ilman, että yhteisöllisyyttä täytyisi rakentaa tutkimuksesta erillään.

Luovan harjoituksen on voinut toteuttaa haluamallaan tavalla, ja osa on kertonut kirjoitustehtävässä reflektoineensa omaa tutkijuuttaan. Eräs osallistuja esimerkiksi pohti luovassa tekstissä englanniksi kirjoittamiseen liittyviä epävarmuuksiaan, ja toinen kielensi harjoituksessa ajatteluprosessiaan metaforien avulla ja hahmotteli itselleen sopivaa työskentelytapaa. Harjoituksen tavoitteena on ollut katkeamaton kirjoittaminen, ja vapaan kirjoitustehtävän tuottamaa luovaa energiaa on käytetty polttoaineena asiatekstin työstämisessä.

Häiriöistä vapaata tilaa voi hyödyntää kirjoittamisen lisäksi myös muuhun keskittymistä vaativaan tekemiseen. Eräs osallistuja esimerkiksi valmistautui työpajassa seuraavan päivän paneelikeskusteluun lukemalla teorialähteitä, ja useampi osallistuja on tullut työpajoihin valmistelemaan esitelmiä. Suosittelemme silti, ettei työpajoja käytettäisi rutiinitehtävien ja arkisten silpputöiden hoitamiseen. Juuri näiltä työtehtäviltä pyritään yhteisöllisessä kirjoittamisessa raivaamaan tilaa tutkimukselle, ja niinpä muista töistä keskusteleminen voi suunnata ajatukset kirjoittamisesta pois.

Yhteistekijyydestä ja yhteisöllisyydestä nykytaiteen projekteissa kriittisesti kirjoittanut Hanna Kuusela (2020, 189, 201) toteaa, että yhteisöllisellä toiminnalla täytyisi olla selkeät tavoitteet, jotta se voisi todella toimia kumouksellisena käytäntönä. Pelkkä yhdessä tekeminen ei tutkimuksessakaan ole vielä itsessään arvokasta. Koronarajoitusten jälkeen akateemisessa maailmassa trendikkääksi noussut yhteisöllisyyden korostaminen saattaa helposti jäädä tutkimuksesta irralliseksi puuhaamiseksi, joka voi pahimmillaan herättää jopa vieraantumisen tunteita. Jos yhdessä tekemisen mieltä ja hyötyjä omalle tutkimukselle on hankala hahmottaa, se lähenee ylimääräistä työtä. Tällöin on vaarana, että yhteisöllisyyttä rakennetaan itse asiassa tutkijan hyvinvoinnin tai tutkimuksen kustannuksella.

Yksi keskeisistä ajatuksista Murrayn (2015, 56) metodin taustalla on, että yhteisöllinen kirjoittaminen on tapa tehdä tutkimusta. Tämä on ollut tärkeä osa motivaatiotamme metodin soveltamiseen: yhteisöllisyys, jota kirjoitustyöpajat luovat, suuntaa huomion suoraan tutkimustyön olemukseen – kirjoittamiseen. Yhteisöllinen kirjoittaminen vastaa kollektiivisuuden tarpeeseen ilman, että yhteisöllisyyttä täytyisi rakentaa tutkimuksesta erillään.

Metodin toimivuus liittyy kokemuksemme mukaan olennaisesti siihen, että se tarjoaa erilaisille kirjoittajille mahdollisuuden tarkastella omaa työskentelyään sekä saada haastetta ja kannustusta omien tarpeiden mukaisesti. Suomen kielen dosentti ja tietokirjailija Kimmo Svinhufvud pohtii blogitekstissään (2023) kirjoittamista taiteiluna vastavoimien välillä: kirjoittaja etsii tasapainoa sekä sosiaalisuuden ja yksinäisyyden että rakenteiden ja inspiraation välillä. Ajatus vastavoimista havainnollistaa kiinnostavasti myös yhteisöllisen kirjoittamisen moniulotteisuutta ja toimivuutta. Metodissa hyödynnetään yhteisön sosiaalista tukea, jotta kirjoittamiselle olisi parhaat mahdolliset edellytykset. Sosiaalisuus siis valjastetaan tukemaan yksilöllistä ja ajoittain yksinäiseltäkin tuntuva kirjoittamista.

Yhtäältä työpajan ennalta määritetty ohjelma luo johdonmukaisen rakenteen ja kannustaa kirjoittamaan, vaikka elämää suurempi inspiraatio ei juuri kyseisenä päivänä iskisikään. Toisaalta rakenne on suunniteltu niin, että se ruokkii inspiraatiota lämmittelyharjoitusten, riittävien taukojen ja fyysisen aktiviteetin muodossa. Työpajoissa myös ulkoistetaan kirjoittamiseen liittyvä ajanhallinta työpajan vetäjille: kirjoittaminen saa viedä mennessään, mutta säännölliset tauot tulevat kuitenkin pidettyä.

Kokeilumme osoittaa, että yhteisöllisellä kirjoittamisella on paljon annettava kirjallisuudentutkijoille. Toivoisimme, että erityisesti uraansa aloittelevat tieteen tekijät voisivat kokeilla yhteisöllisen kirjoittamisen metodia, sillä se voi auttaa löytämään itselle toimivia kirjoittamisen käytäntöjä, ja samalla työpajat tarjoavat tilaisuuden keskustella omasta tutkimuksesta ja sen tekemisestä matalalla kynnyksellä. metodi voi olla avuksi eritoten silloin kun kirjoittamisessa on meneillään haasteellinen vaihe ja käsikirjoitusta on hankala saada eteenpäin. Kuten Murray (2015, 65) toteaa, ryhmäpaine voi auttaa jaksamaan tahmean jakson lävitse. Kollektiivinen tila tarjoaa mahdollisuuden tehokkaaseen keskittymiseen myös kiireistä opetustyötä tekeväille, jos omalle tutkimukselle on vaikea löytää riittävästi aikaa tai siihen paneutuminen tuntuu muiden töiden ohessa haasteelliselta.

Kokemuksemme työpajojen järjestämisestä tukevat ajatusta siitä, että yhteisöllinen kirjoittaminen on tehokas tapa tehdä kirjallisuuden tutkimusta. Tehokkuuden lisäksi sillä on ollut hyvinvointiin kytkeytyviä hyötyjä työpajoihin osallistuneille: kirjoittamiseen liittyvä ahdistus vähenee, tavoitteiden saavuttaminen tuntuu palkitsevalta ja päivän tueksi suunniteltu rakenne auttaa rytmittämään työskentelyä.

Haluamme kuitenkin painottaa, etteivät metodin tarjoamat hyödyt tarkoita sitä, että kyseessä olisi kaikenkattava ratkaisu kirjoittamisen ongelmiin. Intensiivinen työskentely, jossa yhteisöllisen tilan luoma kilpailuasetelma valjastetaan hetkellisesti tutkimuksen tarpeisiin, voi muuttua liian tiheään toteutettuna stressaavaksi. Yhteisöllinen tila ei korvaa tutkijan omaa huonetta, mutta se voi saatella kirjoittamista eteenpäin ja avata siihen uusia näkökulmia. Ennen kaikkea yhteisöllinen kirjoittaminen tekee kirjoittamisesta näkyvää erilaisine vaiheineen, haasteineen ja onnistumisineen.

Viitteet

1 Saimme työpajojen järjestämisestä Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekunnan Yhteisö-palkinnon, ja toiminnan tueksi myönnettiin kirjallisuustieteen oppiaineelle 3 600 euron ME-bonus.	Olemme järjestäneet työpajoja loppusyksystä 2022 alkaen 2–3 kuukauden välein. 2 Nanny Jolma järjesti opiskelijoiden kirjoitustapaamiset osana yliopistonlehtorin sijaisuuttaan syksyllä 2022.

Lähteet

- Kuusela, Hanna 2020. *Kollaboraatio: Yhteistekijyys nykykirjallisuudessa ja taiteessa*. Tampere: Vastapaino.
- Murray, Rowena 2015. *Writing in Social Spaces: A Social Processes Approach to Academic Writing*. London & New York: Routledge. DOI: 10.4324/9781315755427
- Svinhufvud, Kimmo 2023. Kirjoittaminen jännitteinä. *Kokonaisvaltainen kirjoittaminen* 24.1.2023. <https://kokonaisvaltainenkirjoittaminen.fi/2023/01/24/kirjoittaminen-jannitteina/> (4.5.2023)